

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ*

Πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Βουλγαρία δὲν εἶχαν κοινὰ σύνορα. Ἀκόμη, δὲν ὑπῆρχε ἀπευθείας σιδηροδρομικὴ ἢ ὀδικὴ σύνδεση. Ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στὶς δυὸ χῶρες γινόταν κυρίως θαλάσσια. Πλοῖα μὲ ἀγγλική, γαλλικὴ, γερμανικὴ καὶ ρωσικὴ σημαία διέπλεαν τὸ Αἰγαῖο, τὰ Στενὰ καὶ εἰσέρχονταν στὴ Μαύρη θάλασσα, χρησιμοποιοῦντας τὰ λιμάνια τῶν παραθαλάσσιων χωρῶν, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Πάρα πολλὰ ἦταν καὶ τὰ ἐλληνικῆς ἰδιοκτησίας καράβια, πού ἔφεραν τὴν ἐλληνικὴ ἢ τουρκικὴ σημαία¹.

Τὸ κύριο βουλγαρικὸ λιμάνι τοῦ Πόντου ἦταν ἡ Βάρνα (μὲ δεῦτερο τὸ Μπουργκάς), ἐνῶ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο ἡ ἐπικοινωνία γινόταν μέσω τοῦ Δεδεαγάτς (σημ. Ἀλεξανδρούπολη). Ἀπὸ τὴν ξηρὰ ἡ Βουλγαρία εἶχε δυὸ κύριους ἄξονες, ἓνα πρὸς τὴ Νίσσα καὶ ἄλλο πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, πού παρέμενε ἀκόμη τὸ μεγάλο ἐμπορικὸ σταυροδρόμι τῆς εὐρύτερης περιοχῆς.

Ἡ Ἑλλάδα εὐνοοῦσε τὶς σχέσεις καὶ τὶς ἀνταλλαγές μὲ τοὺς γείτονές της καὶ τὴν περίοδο πού ἐξετάζουμε τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε προγραμματίσει τὴ διερεύνηση τῆς ἀγορᾶς τόσο τῶν βαλκανικῶν κρατῶν ὅσο καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Γιὰ τὴ Βουλγαρία συνέταξε σχετικὴ ἔκθεση τὸ προξενεῖο τῆς Βάρνας (πού καλύπτει ὅλη τὴ χώρα)², ἐνῶ γιὰ τὴ γειτονικὴ περιοχὴ τῆς Θράκης πληροφορίες μᾶς δίνει τὸ προξενεῖο τῆς Ἀδριανούπολης³. Ὅπως ἀναφέρει ὁ πρόξενος τῆς Βάρνας, ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν ἐξαχθέντων στὴν Ἑλλάδα βουλγαρικῶν ἐμπορευμάτων τὸ 1910 ἀνέρχεται σὲ 6.348.392 χρυσὰ φράγκα. Τὴν πρώτη θέση κατέχουν τὰ δημητριακὰ, πού καλύπτουν 5.351.438

* Μὲ ἄλλη μορφή τὸ ἴδιο θέμα διαπραγματευτήκαμε (στὰ γαλλικὰ) στὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριο Βουλγαρικῶν Σπουδῶν (Σόφια, Μάιος 1986).

1. Γιὰ τὴν κίνηση τῶν πλοίων, Γ. Πλουμίδης, Στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ναυτιλία στὴ Μαύρη θάλασσα (ἀρχές 20οῦ αἰῶνα), «Δωδώνη» ΙΔ', 1 (1985), 61-72.

2. Νικόλαου Σουΐδα, Ἐκθεσις περὶ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτιλιακῆς κινήσεως ἐν Βουλγαρίᾳ, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1910, ὑπὸ τοῦ ἐν Βάρνη προξένου - -, ἐν Ἀθήναις 1911.

3. Κωνσταντίνου Δημαρᾶ, Ἐκθεσις περὶ ἐμπορίου, γεωργίας καὶ βιομηχανίας ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1911, ὑπὸ τοῦ γεν. προξένου - -, ἐν Ἀθήναις 1912.

χρ. φρ., ἐνῶ μόνον τὸ σιτάρι πού πωλεῖται στὴν Ἑλλάδα ἀξίζει 4.099.548 γρ. φράγκα.

Κατὰ σειρά συνολικῆς ἀξίας ἀκολουθοῦν τὰ προϊόντα: Αἰγοπρόβατα, φασόλια, καπνὸς σὲ φύλλα, πουλερικά, ἄλευρα, τυρὶ κασκαβάλια, αὐγά, πίτουρα, μύσχοι καὶ βούβαλοι, ἄλογα, ἔρια, ξηροὶ καρποὶ καὶ ροδέλαια. Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶχε τότε τίς ἐκτεταμένους πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, οὔτε εἶχε προχωρήσει ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς Θεσσαλίας. Ἦταν λοιπὸν ἀναγκαῖα ἡ εἰσαγωγή σιτηρῶν. Τὸ 1911 τὰ βουλγαρικὰ δημητριακὰ πού εἰσάγονται στὴν Ἑλλάδα ὑπερδιπλασιάζονται¹.

Ὅπως τίς βουλγαρικὲς ἐξαγωγὲς χαρακτηρίζει μονομέρεια, ἔτσι στὶς ἑλληνικὲς ἐξαγωγὲς πρὸς τὴ Βουλγαρία κυριαρχεῖ μιὰ κατηγορία προϊόντων, πρόκειται γιὰ τίς ἐλιές, τὸ λάδι, τὰ πυρηνέλαια καὶ τοὺς σάπωνες. Χώρα βόρεια, ἡ Βουλγαρία ἔχει μόνον διαφόρων κατηγοριῶν σπυρέλαια, γι' αὐτὸ χρειάζεται ἐλαιόλαδο. Ὡστόσο τὰ ὑπόλοιπα προϊόντα εἶναι περισσότερο διαφοροποιημένα ἀπ' ὅσο τὰ βουλγαρικὰ καὶ κυρίως τὰ ἑλληνικὰ ἀνήκουν στὴ μεταποίηση. Μετὰ τὰ ἐλαιοειδῆ κατὰ σειρά σημειώνονται: ψάρια νωπὰ καὶ παστά, λευκοσίδηρος καὶ λαμαρίνες, ἐργαλεῖα, μηχανὲς κεντήματος καὶ ραπτικῆς, πῖλοι ψάθινοι καὶ μὴ, μηχανὲς γιὰ ἀγροτικὲς ἐργασίες καὶ ἐνδύματα.

Ὁ πρόξενος τῆς Ἀδριανούπολης μᾶς προσφέρει ἀναλυτικὰ στοιχεῖα γιὰ τὰ μεταποιημένα προϊόντα ἢ μηχανήματα πού εἰσάγονται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν περιοχὴ τῆς Θράκης καί, ὅπως μπορούμε νὰ τὸ δεχτοῦμε λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσης τῆς ἑδρας του, στὴ Βουλγαρία. Συγκεκριμένα λοιπὸν ἀναφέρονται: Τὰ ἄροτρα εἶναι τοῦ ἐργοστασίου Σταματοπούλου τοῦ Βόλου. Στὸ Δεδαγάτς φθάνουν 2000 ἄροτρα τὸ ἔτος². Οἱ πλάστιγγες εἶναι τοῦ ἐργοστασίου Παγκάλου τοῦ Πειραιᾶ. Τὰ χημικὰ λιπάσματα προέρχονται ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ κονιᾶκ εἶναι διαφόρων οἴκων: Μπαρμπαρέσσου, Μεταξᾶ, Κουρτέση, Φινοπούλου καὶ Καμπᾶ.

Ἀπὸ τίς πληροφορίες πού ὁ πρόξενος τῆς Βάρνας παραθέτει, μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔμποροι πού ἦταν ἐγκατεστημένοι στὴ Βουλγαρία θὰ διεξήγαγαν τίς ἀνταλλαγὲς ἀνάμεσα στὶς δυὸ χῶρες, ἂν ἔχι κατ' ἀποκλειστικότητα, τουλάχιστο στὸ μεγαλύτερο μέρος. Ἡ Φιλιπούπολη παρουσιάζει τὴ σπουδχιότερη συγκέντρωση ἐμπόρων³. Δημήτριος Ι. Μάρδος (καπνῶν), Γρηγόριος Καραγιαννίδης (ἐργοστασιάρχης κυτίων καὶ καπνέμπορος), Δημή-

1. Νικολ. Σουτῆδα, "Ἐκθεσις σ. 20 καὶ 33. Ἡ ἀξία τοῦ σιταριοῦ ἀνέρχεται σὲ 7.597.454 χρ. φρ., τοῦ ἀραβόσιτου σὲ 2.586.572 καὶ τῆς κριθῆς σὲ 171.535 χρ. φράγκα.

2. Ἀσφαλῶς τὰ ἑλληνικὰ μηχανήματα κάλυπταν τίς ἀγροτικὲς κυρίως ἀνάγκες. Χαρακτηριστικὰ ὁ πρόξενος ἀναφέρει ὅτι τὰ ἑλληνικὰ μαγγανοπήγαδα προτιμοῦνται γιὰτὶ εἶναι σιδηρένια, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ γερμανικὰ πού εἶναι ἀπὸ λαμαρίνα.

3. Ἀναφέρω τὴν ιδιότητα καὶ τὰ προϊόντα πού ἀντιστοιχοῦν σὲ κάθε ἔμπορο σύμφωνα μὲ τὴν ἀναγραφή τοῦ προξένου.

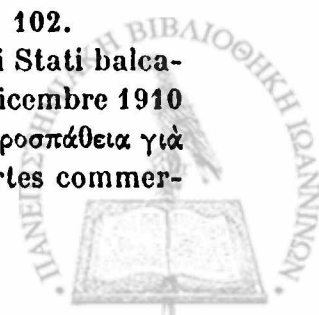
τριος Μπάρος (γεννημάτων καὶ ἀποικιακῶν), Κωνσταντίνος Γεωργιάδης (παργγελιοδόχος), Κυριακὸς Α. Μαρίντσογλου (ἐργοστασιάρχης σησαμελαίων), ἀδελφοὶ Α. Μαρίντσογλου (ἀποικιακῶν), Μιχαήλ Θεοδώρου Ζάκας (ἐργοστασιάρχης οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν), ἀδελφοὶ Κ. Σόμογλου (ἐργοστασιάρχαι), Θεόδωρος Β. Κωτσόπουλος (ἀλεύρων), Νικόλαος Ἀναστασίου (ἀλεύρων), Ἀντώνιος Μογιάδης (εἰσαγωγεὺς ὀπωρῶν ξηρῶν καὶ νωπῶν), Σκορδῆς Πανέρας καὶ Σίτς, ἀδελφοὶ Πετρίδαι, ἀδελφοὶ Κοντογεωργοί, Δ. Ι. Ὀρφανὸς (ὄλοι ἔμποροι ἐλαιολάδου, ἐλαίων, σαπῶνων καὶ ξηρῶν ὀπωρῶν) καὶ Βασίλ. Θ. Παπαθεοφίλου (ξυλείας). Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλες πόλεις συναντοῦμε ὁμογενεῖς: α) Στενήμαχο: Γεώργιος Α. Δωλίμης (οἴνων καὶ καπνῶν) καὶ Ἐμμανουὴλ Γιώτσας (οἴνων καὶ κουκουλίων). β) Ταγάρ-Παζαρτζίκιο: Λ. Παπαδόπουλος καὶ ἀδελφοὶ Χ. Κωστῆ (ἀποικιακῶν), ἀδελφοὶ Μπογιατζόγλου (οἰνοπνευματωδῶν), Ἀπόστολος Νίκογλου (οἴνων). γ) σταθμὸς Παπαγλή: Διαμαντόπουλος καὶ Πετρόπουλος (σίτου). δ) Χάσκοβο: Δημήτριος Χ. Γρηγορίου (ἀλεύρων). Παρὰ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς ὁ ἴδιος πρόξενος δυσανασχετεῖ γιὰ τὴν ὑποτονικότητα τοῦ διμεροῦς ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἄγνοια, ὅπως ἀκριβῶς λέγεται, τῶν ἐμπόρων αὐτῶν γιὰ τὶς πραγματικὲς δυνατότητες ν' αὐξηθοῦν οἱ ἀνταλλαγές. Γιὰ τὴ βελτίωση τῆς κατάστασης προτείνεται ἡ ἴδρυση μόνιμου ἐκθετήριου ἐλληνικῶν προϊόντων στὴ Φιλιππούπολη, ὅπως ἤδη ἔχουν πράξει οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Οὐγγροί.

Πραγματικά, ἀπὸ τὶς στατιστικὲς καταφαίνεται ὁ ἀνταγωνισμὸς ποὺ ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες γιὰ τὴν ἀγορὰ τῆς Βουλγαρίας. Οἱ παραδοσιακοὶ δεσμοὶ τῆς τελευταίας μὲ τὸν γερμανικὸ κόσμον ἔχουν τὸν ἀντίκτυπό τους καὶ στὸν οἰκονομικὸ τομέα. Στὶς βουλγαρικὲς εἰσαγωγὲς πρώτη εἶναι ἡ Αὐστροουγγαρία καὶ δεύτερη ἡ Γερμανία. Στὰ βουλγαρικὰ λιμάνια ἡ σημαία τῶν ἰδίων χωρῶν ἔρχεται δεύτερη μετὰ τὴν ἀγγλική¹. Οἱ Ἴταλοι προσπάθησαν νὰ εἰσδύσουν στὴ βουλγαρικὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19οῦ αἰ., ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ διαπίστωσαν τὴν ὑπεροχὴ τῶν γερμανόφωνων ἐμπόρων. Μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν κρατῶν στὰ 1909 στὸ ἰταλικὸ ἐμπόριο πρώτη ἔρχεται ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, δεύτερη ἡ Ρουμανία καὶ τρίτη ἡ Ἑλλάδα· μηδαμινὴ εἶναι ἡ παρουσία τῆς Βουλγαρίας (εἰσαγωγὲς 2,7% καὶ ἐξαγωγὲς 2,8%)².

Ἡ ἐλληνικὴ πλευρὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἐνήμερη γιὰ τὶς δυσκολίες νὰ αὐξηθεῖ ἡ παρουσία της στὴν οἰκονομικὴ βουλγαρικὴ ζωὴ. Δύο ἀντικειμενικὰ, νομικοῦ χαρακτήρα, στοιχεῖα παίζουν ἀνασχετικὸ ρόλο. Στὰ 1900 μετὰ τῆς Τουρκί-

1. V. Pavlov, Construction d'un port moderne à Varna, «Le pouvoir central et les villes en Europe de l'Est ... Les villes portuaires», Sofia 1975, σ. 102.

2. Francesco Corridore, Le relazioni economiche dell'Italia con gli Stati balcanici, «Rivista Internazionale di scienze sociali e discipline ausiliarie», dicembre 1910 gennaio 1911, 15-20. Παλαιότερα εἶχε γίνει καὶ ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀνάλογη προσπάθεια γιὰ διεύθυνση καὶ καταγραφή τῶν δυνατοτήτων τῆς Βουλγαρίας, F. Biaconi, Cartes commerciales. Bulgarie et Roumelie Orientale, Paris 1887.

ας και τῆς Βουλγαρίας υπογράφεται ἔμπορικὴ συμφωνία, πού ἀνανεώνεται στὰ 1907, εἴστε τὰ τουρκικὰ προϊόντα νὰ ἔχουν εὐνοϊκότερη μεταχείριση ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν ἄλλων χωρῶν. Μόνο στὰ 1911, ἐπειδὴ ἡ Βουλγαρία εἶχε ἀνακηρυχθεῖ σὲ ἀνεξάρτητο βασίλειο, καταγγέλλεται ἡ συμφωνία αὐτή. Τὸ δεύτερο στοιχεῖο εἶναι ὁ βουλγαρικὸς νόμος τοῦ 1905 γιὰ τὴν ἐνθάρρυνση τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου (ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ συνέχεια ἄλλου τοῦ 1897). Μιμούμενη ἀντίστοιχη γερμανικὴ καὶ ἰταλικὴ νομοθεσία, ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις προσφέρει κίνητρα γιὰ τὴν ἴδρυση βιομηχανιῶν καὶ τὴ βελτίωση καὶ τὴν ἀΐξηση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα ἐμποδίζουν τὴν τοποθέτηση ἑλληνικῶν προϊόντων στὴ Βουλγαρία. Ἡ Τουρκία ἐξάγει περίπου τὰ ἴδια μὲ τὴν Ἑλλάδα προϊόντα, ἐνῶ ἡ ρήτρα τοῦ «μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους» τῆς δίνει τὸ προβάδισμα. Στὴν Ἑλλάδα ὁ νόμος τοῦ 1905 μεταφράζεται στὰ 1913¹ καὶ ἀναλύεται, μὲ τὴν πρόθεση νὰ τονωθεῖ τὸ διμερὲς ἐμπόριο. Ὁ ἑλληνικὸς παράγοντας ἔδειξε προθυμία γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἀλλὰ οἱ διαφορετικοὶ γενικοὶ ἐξωτερικοὶ πολιτικοὶ προσανατολισμοί, ὅπως καὶ οἱ πολεμικὲς περιπέτειες, πού ἀπὸ τὴ δεύτερη δεκαετία τοῦ αἰῶνα θ' ἀρχίσουν, δὲν βοήθησαν τὴν ἰδιαίτερη ἀνάπτυξη τῶν ἀνταλλαγῶν ἀνάμεσα στὶς δύο χῶρες.

1. Ν. Θ. Βλάχκαλη, Ἑπίτομον ἔργο περὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς ἐγχωρίου οἰκονομίας, μετὰ μεταφράσεως τοῦ οἰκείου βουλγαρικοῦ νόμου, ἐν Ἀθήναις 1913. Δ. Στεφανίδου, Ἑλληνες καὶ Βούλγαροι, Ἀθῆναι 1945, σ. 73-74.

R É S U M É

ECHANGES COMMERCIAUX ENTRE LA GRECE ET LA BULGARIE

(Début du XXème siècle)

par

Georges Ploumidis

Dans la première decade du XXème siècle le Ministère grec des Affaires Etrangères avait entreprit une campagne pour le renforcement des échanges commerciaux avec les pays limitrophes.

Pour la Bulgarie le rapport relatif a été rédigé par les consulats de Varna et d'Andrinople. Les exportations bulgares vers la Grèce se basaient aux céréales tandis que celles de la Grèce vers la Bulgarie dans leur majorité comprenaient l'huile d'olive et ses produits. Malgré les efforts montrées par les deux côtés les échanges restaient assez faibles, parce que la balance commerciale de la Bulgarie était dominée par le monde germanique (Autriche et Allemagne).

